

HAVRIL ANDRÁS¹

NEM JUTHATTAM VOLNA AZ EREDETI ÉLETHELYZETEMBŐL EGYETEMI TANULÁSI LEHETŐSÉGHEZ, HA EZ A TÁRSADALMI FORGÓSZÉL NEM LETT VOLNA²

Azon kevesek közé tartozom, akiknek a sors által megadott, hogy 1948-ban elkezdhette és 1952-ben befejezhette a Közgazdasági Egyetemet. Ahhoz, hogy ez bekövetkezhessen, a saját életemben és az ország életében is sok új feltételnek kellett teljesülnie.

Családom a sátoraljaújhelyi mélyszegénységhez tartozott.

Édesapám gyerekkori baleset miatt örökre sánta maradt. Hat éves korában elárvult és egy Pácín nevű kis faluban gazdasági cselédként élt. Az első világháború után Sátoraljaújhelyre került, ahol favágóként dolgozott. Fiatalon megözvegyült, egyedül nevelte 14 éves lányát és 10 éves kisfiát. Édesanyám szintén egyedül nevelte 14 éves fiát. Kettőjük házasságából született két kisfiú, az idősebb én voltam.

Családunk a különbözőségünk dacára nagyon összetartó volt. A nagyok ahol tudták, segítettek a kicsiket. Úgy tartották, hogy ha már nekik nem volt lehetőségük a tanulásra, legalább a kicsik tanulhassanak. Így aztán a gyerekek erkölcsi támogatása mellett mindkét kisebb gyerek sikeres érettségit tett a sátoraljaújhelyi Felső Kereskedelmi Középiskolában.

Közben az ország életében is nagy változások álltak be, megindult a demokratizálási folyamat, rohamosan nőtt a népi kollégiumok országos mozgalma, és Budapesten is egyre-másra alakultak a népi kollégiumok. Ezek egyike volt a közgazdász kollégium, ahol már néhány felsőbb éves sátoraljaújhelyi barátom kollégiumi tag volt.

Bátorításukra én is feljöttem Budapestre, ahol segítettek elhelyezésemet a közgazdász kollégiumban. Úgy történt, hogy feljövetelemtől már lezárult az azévi egyetemi felvétel, de mégis elkezdhettem a tanulást. Lengyel Gábor, a kollégium igazgatója vitt el a rektori hivatalba, hogy a késedelem ellenére segítsen beiratkozni. Rudas László volt akkor a rektor, aki azt mondta, lesz még egy embernek itt hely.

Nem juthattam volna az eredeti élethelyzetemből egyetemi tanulási lehetőséghez, ha ez a társadalmi forgószél nem lett volna.

Nagy lendülettel kezdődött az új egyetemi élet. Az Üllői úti nagy állami kollégiumban az ország különböző tájairól érkező vidéki fiúk hamar megbarátkoztak egymással.

A hivatalos évnyitó ünnepséget Révay József tartotta. Ott derült ki számomra, hogy lekéstem a jelentkezési határidőt. A kollégium vezetői elvittek az egyetem rektorához

1 Sz.: 1929. Június 29., Sátoraljaújhely.

2 DOI: 10.14267/RETP2018.02.11

(ahogy korábban már írtam), aki hivatalosan is felvett az egyetem első évfolyamába, így megkezdődhetett az egyetemi életem.

Az évfolyamot tanulócsoporthoz osztották fel. Az oktatás úgy zajlott, hogy minden fő tantárgyból hetenként egy professzori előadás volt, és ezeket dolgozták fel a tanulócsoporthoz szemináriumok formájában. A szemináriumokat rendszerint a professzorok vezették. A gazdaságtörténeti szemináriumot vezető professzor még a harmincadik évét sem töltötte be. Állítólag ő volt az ország legfiatalabb professzora, ennek ellenére hatalmas tudású és nagy műveltségű ember volt. Jellemző rá ez a kis epizód, amelynek magam is tanúja voltam:

A Világifjúsági Találkozó alkalmából egy nemzetközi küldöttség látogatott az egyetemre. Pach professzor beült a sokaság közepén lévő karosszékbe. A látogatók kötetlenül kérdéseket tettek fel neki, ő pedig mindig a kérdező saját nyelvén válaszolt (tudott angolul, németül, franciául, olaszul és spanyolul, de természetesen görögül és latinul is). Magától értetődő, hogy egy ilyen ember érdekes szemináriumokat tartott. Amikor tudtam, mindig ott voltam, és így hamar odaszoktam a tanszékre is. Hatalmas könyvtárunk volt, én pedig szívesen böngésztem az ottani könyveket. Ott ismerkedtem össze Földi Tamással, akit örökre barátunk fogadtam.

Az Üllői úti kollégiumban az ország különböző tájairól érkező vidéki fiúk hamar megbarátkoztak egymással. A szobák lakói úgynevezett szövetkezetekbe tömörültek, aminek az volt a lényege, hogy egymást segítő közösséget alkottak. Segítették egymást a tanulásban, a fővárosi eligazodásban, de ha szükség volt rá, akár egy-egy randevúra még a ruháikat is kölcsönadták egymásnak.

Engem a történelem érdekelt a legjobban, így természetesen a gazdaságtörténeti tanszék által indított gazdaságtörténeti szemináriumba kértem magam. A tanszékvezető tanár az a bizonyos nagy tudású fiatalember, Pach Zsigmond Pál volt. Vonzott a gazdaságföldrajzi tanszék munkája is. Markos György tanszékvezető szívesen fogadta az érdeklődő hallgatókat. Rendkívüli hatással volt rám a matematikai tanszék vezetője, Huszár Géza és helyettese Éva néni is, aki mint egy szerető anya figyelte viselkedési botlásainkat, és közben óriási türelemmel vezetett be bennünket a matematika és a gazdasági matematika rejtelseibe.

A többi tanszék (számvitel, politikai gazdaságtan) személyzetével is nagyon jó, sok esetben baráti kapcsolatban voltam. Ez akkor derült ki, amikor bajba kerültem. Az első féléves jogi szigorlat idején Szeberényi Endrét – aki szintén barátom volt – elvitték a tanszékről. Később derült ki, hogy a Rajk per egyik szereplője volt. Minden nála lévő papírt összeszedtek, és ebbe beletartoztak az aznap szigorlatozók indexei is, így az enyém is.

Így aztán más tanszékeken sok munka eredményeként lehetett csak utánajárni a korábbi vizsgáim eredményeinek. Ebben minden tanszéken barátként segítettek.

Az új egyetemi életemből csak nagyon kevés nap telt el, amikor a MEFESZ elvállalta a Világifjúsági Találkozó védnökségét és ezzel az új egyetemre is sok munka várt. A mi egyetemünk részéről én voltam az összekötő a MEFESZ felé, ami igen sok munkával járt.

Az egészben az volt a jó, hogy egy szabadnapom alkalmával becsábítottak az egyik felvételiző csoportba. A „tettes” nem volt más, mint jó barátom, Szabó Kálmán, aki később rektor is lett. A felételre váró csoport különös volt. Az akkoriban szokványos sokféle korosztályt tartalmazó csoportból kilógott hat fő, 15-16 éves gyerekek lehettek, akik koruk ellenére hihetetlen tudással és műveltséggel rendelkeztek. Mondanom se kell, hogy minden „gyereket” boldogan felvettünk. Ők viszont picit húzták a szájukat, mondván, hogy később még mennek a bölcsészkarra is felvételizni. Ezen a felvételin ismertem meg a feleségemet, akivel azóta is együtt vagyunk (s aki ezután hamarosan a bölcsészkaron folytatta tanulmányait).